

**REPERE ISTORIOGRAFICE ȘI TEORETICO-CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII
INTERESULUI NAȚIONAL***Anastasia CUJBA, Cristina EJOVA**Universitatea de Stat din Moldova*

Interesul național reprezintă un element-cheie în politica externă a unui stat, ce reflectă aspirațiile poporului său de a ocupa în cadrul comunității mondiale locul care îi corespunde maximal posibil tradițiilor sale cultural-istorice și spirituale, asigurându-i realizarea deplină a potențialului său. Însă, cu cât pare ușor de înțeles la prima vedere acest termen, cu atât de dificil e de a asimila complexitatea sensului de interes național, care a fost supus dezbaterilor politice și discursurilor academice. Diversitatea abordărilor științifice a adus un important aport în desfășurarea investigațiilor vis-à-vis de interesul național, care diferă atât sub aspectul curentului ideologic, cât și al mediului de desfășurare a procesului de formulare și afirmare a acestuia. Istoriografia occidentală se axează în special pe dimensiunea definirii și conceperii interesului național al statelor, pe când istoriografia autohtonă se referă în mare parte la dimensiunea de funcționare și eficientizare a interesului național al Republicii Moldova în politica sa externă.

Cuvinte-cheie: *interes, interes național, interes de stat, politică externă, identitate națională, securitate națională, actor internațional.*

HISTORIOGRAPHICAL, THEORETICAL AND CONCEPTUAL RESEARCH OF NATIONAL INTEREST

National interest represents a key-element in the foreign policy of any state. It reflects the aspirations of its people to secure a place in the global community, which fits it to the greatest extent according to its highest potential to its cultural-historic and spiritual traditions. At first glance it might look easy to understand this term, but it is more difficult to assimilate the sense of national interest, which was debated and discussed in the academic environment. The wide range of scientific approaches contributed to the research regarding national interest, which differs from an ideological point of view, but also from the environment where its creation and affirmation takes place. Western historiography tends to focus itself specifically on the definition and concept dimensions of the state's national interest, whereas the local historiography refers to the functioning and efficiency dimensions of Republic of Moldova's national interest in its foreign policy.

Keywords: *interest, national interest, state interest, foreign policy, national identity, national security, international actor.*

Examinarea conceptului de *interes* în istoria gândirii politice are o tradiție îndelungată și bine stabilită. Problema interesului sub aspect personal, de grup, public, de stat, național a atras atenția cercetătorilor la toate etapele dezvoltării gândirii social-politice. Trebuie de remarcat faptul că noțiunea de interes național în contextul studiului politicii externe a început să fie utilizată abia în anii '30 ai sec. XX. Termenul *interes național* pentru prima dată a fost inclus în Enciclopedia științelor sociale Oxford, în anul 1935 [32, p.18]. Prioritate în elaborarea noțiunii date au avut teologul american R.Niebuhr și istoricul american Ch.Beard. Dar, atenția față de această problematică a crescut după cel de-al doilea război mondial, după ce s-a intensificat tot mai mult aportul statelor în asigurarea securității statale.

Cercetătorul american R.Niebuhr [17] se arată tulburat de părerea unor cercetători, care caută să despartă interesul național de valorile morale. În timp ce moralismul respinge sensul că politica externă ar putea fi ghidată de o busolă morală, R.Niebuhr respinge posibilitatea unei politici externe definite și executate în absența unei astfel de busolă morală. Mai curând, moralitatea este inerentă de definirea interesului național. Prin urmare, cercetătorul sugerează că orice acceptare de valori conferă un caracter specific, național, la orice concepție de interes. Este imposibil a defini un interes național fără a se face referire la valorile naționale, deoarece aceste două variabile sunt dinamice și interactive și nu pot fi decuplate. Desigur, o astfel de formulare face imposibil a defini relația de cauzalitate între interese și moralitate. Încercările de a defini relațiile schematice între aceste două variabile sunt, de altfel, sortite la eșec. Dar, R.Niebuhr nu a făcut nicio astfel de încercare. În contrast, el a susținut că există o permanentă desfășurare, o „conversație” despre echilibrul corect între interesul național și valorile transcendente. Drept exemplu, doctrina Truman și politica administrației față de Europa în urma celui de-al doilea război mondial au fost considerate de R.Niebuhr drept un exemplu de politică înțeleaptă: „căsătoria intereselor și valorilor”.

Istoricul american Ch.Beard vorbește despre interesul național înainte de a fi oficializat acest concept. În opinia cercetătorului, interesul național expune în documentele de stat o agregare a particularităților asamblate similar unui coș de ouă [9]. Piețele pentru produse agricole au fost mereu în interes național; piețele de mărfuri industriale au fost în interes național; bazele navale, achizițiile teritoriale pentru suport comercial, serviciul diplomatic și consular, marina comercială și războaiele ocazionale au fost toate în interes național. Aceste afirmații nu s-au dovedit, ele s-au afirmat ca axiome, aparent considerate ca fiind atât de evidente încât nu necesită a se apela la nicio demonstrație.

O contribuție semnificativă la cercetarea fenomenului interes național a fost adusă prin lucrările savanților străini, precum H.Morgenthau [5,16], R.Aron [8], E.Carr [11,12], J.Rosenau [19], J.Duroselle [14] etc.

Fondatorul și reprezentantul proeminent al școlii realismului politic în SUA H.Morgenthau a formulat binecunoscuta teză de bază a acestui curent, care constă în aceea că „obiectivele de politică externă trebuie să fie definite în termeni de interes național și să se mențină de corespunzătoare forță” [31, p.129-137]. Alături de conceptul de putere, conceptul de interes național are o importanță deosebită pentru teoria realistă. Acest concept asigură legătura dintre rațiunea care încearcă să înțeleagă politica internațională și faptele ce trebuie înșușite. El conferă sferei politice autonomie față de celelalte sfere, cum ar fi economia (înțeleasă în termeni de interes definit ca bunăstare), etica, estetica sau religia. H.Morgenthau afirmă că liderii politici gândesc și acționează în „termeni de interes definit ca și putere”, iar dovadă acestui fapt este oferită de evidența istorică. Acest concept-cheie al teoriei realiste oferă continuitate și unitate diferitelor politici externe ale statelor-națiune și permite evaluarea acțiunilor liderilor politici în diferite momente istorice. În viziunea lui H.Morgenthau, politica externă este un proces în care interesul național este urmărit sau îndeplinit prin diplomație sau război. Conceptul de interes național nu presupune nicio lume pașnică și armonioasă, și nici inevitabilitatea războiului drept consecință a urmării de către toate națiunile a interesului lor național. Dimpotrivă, presupune minimizarea unui conflict continuu și a amenințării permanente a războiului, prin soluționarea conflictelor de interese prin acțiuni diplomatice [5, p.44-56].

Spre deosebire de realismul american, R.Aron a recunoscut că „puterea” reprezintă unul din elementele-cheie în relațiile internaționale, însă „comportamentul diplomatic niciodată nu este dictat de balanța de putere de una singură” [8, p.82]. Drept argument cercetătorul îmbină interesul național cu termeni ca „moralitate”, „armonie a intereselor”. De asemenea, R.Aron mai accentuează faptul că interesul național nu este stabil în timp, formulând întrebarea: „Rămâne oare conținutul interesului național neschimbat pe perioade lungi istorice?” Este cert că acesta variază de la o epocă la epocă, de la o personalitate la alta. Interesul național pe parcursul a mai multor ani poate impune autoritățile să reorienteze complet participarea lor la alianțe și coaliții, deși se susține existența intereselor pe termen lung (menținerea forței, securității).

Cercetătorul american E.Carr, reflectând în lucrarea sa *Douăzeci de ani de crize, 1919-1939: o introducere în studiul relațiilor internaționale* interesul național, critică convingerile idealiştilor, potrivit cărora există o armonie a intereselor statelor-națiune [11, p.93]. Pentru idealişti, interesele statelor-națiune coincid, fiecare stat având ca principal interes menținerea păcii prin orice mijloace. Președintele american W.Wilson considera că interesul SUA coincidea cu justiția universală și, prin urmare, cu interesul fiecărei națiuni. Slogane precum „securitate colectivă” și „rezistență în fața agresiunii”, după părerea lui E.Carr, nu aveau alt scop decât acela de a proclama identitatea intereselor grupului dominant cu ale lumii întregi în scopul menținerii păcii: „ordinea internațională” și „solidaritatea internațională” vor fi întotdeauna sloganele celor care se simt suficient de puternici pentru a le impune altora.

Interesul național se compune din funcția de protecție, din suveranitatea națională și din monopolul folosirii forței fizice din interior. Societatea internațională este divizată în popoare și națiuni care au interese specifice în funcție de identitatea lor. Aceste interese specifice se împletesc și se înlănțuie pe scena internațională formând conținutul relațiilor internaționale. Fiecare națiune își urmărește propriul interes prin forță și putere: „Nefiind altă cale de a promova interesul național, numai politicile externe concrete ale diverselor țări pot oferi explicații ale evoluției relațiilor internaționale și nu considerații morale, valorice, culturale. De aceea, relațiile internaționale sunt expresia eforturilor statelor de a-și promova interesele proprii în termeni de forță și deci de a urmări un echilibru al acestora” [12].

Interesul național reprezintă o categorie abstractă și subiectivă, deoarece parametrii ei sunt determinați de tabloul lumii și de sistemul de valori care predomină în societate și în stat. După cum menționează J.Rosenau, noțiunea de interes național nu poate însemna altceva decât un sistem de concluzii ce provin din cadrul anali-

tic și de valori al politicii. Realitatea interesului național este relevată în procesul și în măsura realizării sale. Însă, aceasta, la rândul său, presupune existența și voința de a activa toate mijloacele pentru realizarea scopurilor propuse de către stat [22]. Ceea ce presupune necesitatea existenței voinței de a impulsiona activitățile și mijloacele existente pentru realizarea scopurilor determinate de stat.

Renumitul specialist francez în domeniul relațiilor internaționale J.Duroselle susține că „ar fi un lucru bun, dacă ar fi posibilă definirea unui interes național obiectiv. Atunci s-ar fi putut foarte simplu de a cerceta relațiile internaționale prin compararea interesului național presupus de lideri cu interesul național obiectiv. Problema constă însă în faptul că orice reflexie a interesului național obiectiv este subiectivă” [14, p.88].

Reprezentanții concepției liberale supun unui dubiu însăși legitimitatea utilizării conceptului de interes național în scopul analizei sau în calitate de criteriu al politicii externe.

Conceptul de interes național este o caracteristică tot mai des prezentă în discursuri diplomatice contemporane și a fost larg analizat de către istorici și politologi. Cu toate acestea, nu a existat o investigație sistematică a termenului din gama perspectivelor teoretice, care cuprind disciplina relațiilor internaționale. Astfel, S.Burchill, în lucrarea sa *Interesul național în teoria relațiilor internaționale* [10], umple acest gol prin explicarea modului de asimilare diferită a termenului „interes național” de către realiști, marxiști, anarhiști, școala liberală engleză și de teoriile constructiviste ale relațiilor internaționale. Autorul susține că, departe de a avea o semnificație clară și fără echivoc, „interesul național” este un termen problematic, care este în mare parte lipsit de conținut de fond. În timp ce realiștii în mod tradițional, și constructiviștii mai recent, afirmă că „interesul național” este un instrument-cheie explicativ în analiza și înțelegerea politicii externe contemporane, S.Burchill susține că, dincolo de aspectul îngust al politicii de securitate, interesul național are o mică valoare reziduală ca o imagine în motivațiile politicii de stat în domeniul extern.

Interesul național apare, în viziunea politologului american S.Huntington, ca un bun public care preocupă pe toți, sau cel puțin majoritatea cetățenilor. Un interes național vital reprezintă acel interes pentru care cetățenii sunt gata să se sacrifice sau să-și piardă averea pentru a-l apăra. Interesele naționale combină securitatea cu preocupările materiale, totodată și preocupările morale și etice. Interesele se traduc prin valori, care devin palpabile prin transformarea lor în obiective, care trebuie să fie îndeplinite de actorul internațional [15, p.28-49]. Observând acest aspect, S.Huntington pune în primul rând sistematizarea interesului național, care merge pe traseul valori – obiective – strategii – planificare – realizare.

Printre cercetătorii contemporani occidentali, care realizează o sinteză asupra interesului național, se numără profesorii din cadrul universităților academice americane. J.Rochester privește interesul național drept un concept extrem de rezistent, nu numai în ceea ce privește maleabilitatea sa în mâinile politicienilor și ale persoanelor publice, dar, de asemenea, în ceea ce privește capacitatea sa de a-și menține valoarea în rândul mai multor generații de cercetători ai relațiilor internaționale, în ciuda eforturilor repetate de a-l discreditat [18]. J.Weldes susține că, pentru ca interesul național să fie util în contabilitatea acțiunilor de stat, acest concept ar trebui să fie reconceptualizat în termeni constructiviști. Astfel, interesele naționale sunt produse în construcții, prin intermediul mecanismelor duble de articulare și de interpelare, de reprezentări ale politicii internaționale [20]. W.D. Clinton, în lucrarea sa *Două fețe ale interesului național*, sugerează formularea unei astfel de definiții, încât să respingă toate criticile asupra interesului național și accentuează compatibilitatea dintre teoria interesului național și diplomația tradițională americană [13].

Literatura științifică rusească completează cu regularitate lista lucrărilor în domeniul interesului național.

O contribuție substanțială la studierea intereselor naționale ale Rusiei în perioada sovietică a adus-o cercetătorul I.Iliin [24]. Dânsul sublinia că interesul național coincide cu interesul națiunii ca expresie bi-unitară a statului și a societății civile din interiorul hotarelor sale. Interesul statului și interesele societății civile sunt mai mult decât legate, mai ales ultimele determină structura de fond a primelor.

A.Pozdneakov, în lucrarea sa *Filosofia politicii*, analizează detaliat conceptele de interes și interes național. În opinia autorului, interesul este ceva abstract. Chiar dacă este conștient, pentru început el se plasează în interior, aflându-se în conștiință, intenții și dorințe. Numai prin voință liberă, prin activitate și mijloace se înfăptuiește în practică interesul propriu-zis. Interesul este obiectiv numai în cazul când deține adevărul, iar în cazul când acesta este unul fals urmărește o neconsecvență a nevoilor reale ale subiectului (actorului). S-ar putea să cădem de acord cu formularea acestei idei, dacă s-ar stabili un criteriu absolut în gradul de adevăr sau falsificare a interesului. Dat fiind faptul că lipsește un astfel de criteriu, activitatea subiectului reiese din interesul pe care îl percepe. A.Pozdneakov subliniază că interesul național este inseparabil de stat, ceea ce în

esență devine identic cu interesul de stat. În pofida faptului că pe arena internațională tot mai mult se afirmă actorii non-statali, totuși statul continuă să fie subiectul principal al relațiilor internaționale. Și în ONU, și în organizațiile regionale, și în blocurile militare politica este reglementată de către delegațiile statale, iar negocierile sunt stabilite și desfășurate între reprezentanții statali [28, p.236-240]. Care este fundamentul oricărei negocieri, acord? La ce concesiuni poate ajunge o parte sau alta? Cât de departe se extinde zona responsabilității blocului militar sau zona economică a unui stat? La aceste întrebări e imposibil a da un răspuns fără a nu avea vreo închipuire despre interesul internațional.

O analiză particulară a interesului național o face și autorul rus B.Mejuev prin referire la interesul național al Federației Ruse. Cercetătorul supune evoluției conceptul „interes național” pentru a sublinia conturul utilizării sensului în discursurile naționale moderne. Chiar dacă e să aruncăm o privire superficială asupra istoriei interesului național, imediat se formează o diferențiere paralelă în logica modificării conținutului său semantic în discursurile publice ale Rusiei din sec. XIX și începutul sec. XXI. Atât în trecut, cât și în prezent, drept impuls pentru apariția dezbaterii înăsprite asupra interesului național al țării a servit puternica opoziție a grupurilor de interese, care au dat prioritate principiilor supranaționale și idealurilor decât intereselor naționale. Deși categoria de interes național a intrat în uzul discursurilor sociopolitice în Rusia mai mult de un secol în urmă, B.Mejuev încearcă să analizeze valabilitatea teoretică și utilitatea practică a interesului cercetând opiniile savanților ruși [25].

O deosebită atenție merită lucrarea lui P.Muhametov, în care autorul atrage atenție asupra naturii și tipologiei intereselor naționale. Astfel, dânsul deduce că interesul național este cel mai important punct de reper al activității independente politice la nivelul național exercitate de forțe antrenate în domeniul puterii de stat. Interesul național reprezintă o condiție fundamentală pentru obținerea de către populație a identității naționale și culturale; în plus, își exprimă în formă concentrată obiectivele și metodele de realizare a acestora. Tipologia interesului național poartă un caracter diferit de alte tipologii, identificând așa criteriile precum gradul de importanță, gradul de stabilitate, domeniul de aplicare [26]. Ca și B.Mejuev, P.Muhametov studiază interesul național al Federației Ruse, afirmând că abordarea oficială a interesului este strâns legată de Concepția securității naționale a Federației Ruse și de Concepția politicii externe a Federației Ruse, acestea servind ca bază a principiilor și priorităților politicii de stat [27].

De menționat în context și lucrările științifice ale cercetătorului K.Gadjiev, care susține că interesul național este o categorie abstractă și subiectivă, deoarece parametrii acestuia sunt determinați de imaginea sistemului mondial și de valoarea existentă în societate și în stat [22]. Prin urmare, autorul ajunge la concluzia că este dificil a se dea o definiție precisă interesului. Cert este însă că fiecare stat încearcă să-și justifice acțiunile sale pe arena internațională prin intermediul interesului național, care reprezintă exprimarea și înțelegerea nevoilor de stat, motivația existenței și activităților sale.

Savantul rus R.Ulitin, în articolul său *Raportul conceptelor de interes național și de securitate națională*, acordă o importanță deosebită caracterului conceptual al fenomenului de interes național. Astfel, autorul a analizat diversitatea de definiții date interesului național de către cercetătorii occidentali și din Federația Rusă. Nu a lăsat fără atenție și abordarea realistă și modernistă de interpretare a conceptului de interes național, la care se pronunță că, deși există unele litigii și reconcilierii între aceste două abordări, totuși categoria interesului național rămâne a fi una dintre cele mai importante [31]. Din ce în ce tot mai des se pune în discuție teza precum că interesul național poate include în sine asigurarea securității generale, dezarmarea, cooperarea pașnică în condiții egale între state. De aceea, R.Ulitin încearcă să îmbine segmentul de interes național cu securitatea națională, cea de-a doua prezentând mai mult un mecanism de realizare a interesului național.

Un aport valoros aduce M.Savelieva, care în lucrarea sa dedicată analizei originilor termenului de interes în științele social-economice menționează că „interesul” este o categorie destul de veche, inițial dezvoltată de către economiști, față de care celelalte căi de utilizare a termenului „interes” sunt derivate. Drept bază a analizei autorul compară paradigmele realistă, liberală și constructivistă în teoria relațiilor internaționale pentru a identifica nivelul cercetării fiecărei paradigme asupra originalității interesului. Scopul lucrării constă în prezentarea mecanismelor de realizare a interesului, în precizarea concretă a purtătorilor de interese, precum și în clarificarea contextului în care este utilizat termenul de interes [29].

Colapsul Uniunii Sovietice și apariția de noi state independente au contribuit la actualizarea problemei date în tezele de doctor. Printre lucrările recente e de remarcat teza de doctor elaborată de E.Beleaeva.

Procesul de realizare a intereselor naționale ale Rusiei în spațiul postsovietic. Este una dintre puținele lucrări, în care se pune accentul pe formularea intereselor Rusiei postsovietice din perspectiva poziției sale geopolitice; se analizează procesul de realizare a intereselor Federației Ruse în contextul principalelor etape de dezvoltare a politicii externe; se identifică interesele reale și potențiale ale Federației Ruse vis-à-vis de relațiile cu noile state independente [21].

Un interes masiv reprezintă lucrarea lui A.Simionov *Caracteristici ale formării și transformării intereselor naționale ale Statelor Unite ale Americii*. Autorul se referă mai mult la problemele teoretice și metodologice de cercetare a intereselor naționale. Încearcă să pună accentul pe înțelegerea și esența politicii fundamentale, pe tipologia, funcțiile și factorii de transformare a intereselor naționale. Astfel, noțiunea „interes național” este analizată în relație cu „interesul de stat”, „interesul național de stat” și cu „interesul public”, ceea ce duce la formularea următoarelor idei: în interesul național sunt recunoscute nevoile națiunii în exprimarea și asigurarea securității sale, funcționarea optimă a instituțiilor politice și a societății civile [30].

Redimensionând gradul de cercetare în spațiul autohton, observăm că un aport important în analiza fenomenului au adus cercetările lui V.Saca, care a pus baza analizei fenomenului de interes național în Republica Moldova. În lucrarea sa *Interese politice și relații politice. Dimensiuni tranzitorii* [7] savantul precizează că prin interes național se subînțelege totalitatea complexă și neuniformă de însușiri obiective și subiective, legate de factorul necesității, utilului, avantajului, scopului comunităților sociale sau al individului care influențează substanțial comportamentul și acțiunile lor social-semnificative. Interesul național reprezintă principala caracteristică ce înglobează necesitatea, avantajele și scopurile sociale care influențează actorii să se manifeste pe arena internațională după cum le dictează interesele. Prin urmare, interesul național este o reflecție reală a ceea ce societatea dorește să exprime prin modul ei de a fi și mai ales prin modul ei de a responsabiliza persoanele care vor lua decizii.

La examinarea interesului național a contribuit și E.Ciobu, în viziunea căruia acest termen reprezintă o expresie a necesităților unui stat, care determină într-un oarecare fel direcția politicii externe și comportamentul în relațiile cu alte state, având la bază anumite tradiții istorice [3]. Urmărind acest aspect, putem menționa că un stat pe arena internațională este totalmente îndrumat de interesul național, care este aspect al supraviețuirii statului, întrucât fiecare stat încearcă și a încercat întruna de-a lungul timpului să supraviețuiască. Necesitățile unui stat sunt de fapt o consecință a cerințelor populației, care sunt fie formulate în interesul național, fie în necesitatea de a căpăta măcar strictul necesar.

Este important a evidenția teza de doctor elaborată de S.Cebotari, în care se pune în discuție corelația triadică de tip: proces integraționist - interes național - politică externă [2], deoarece între aceste noțiuni există un raport de complementaritate, fiecare noțiune completându-se una pe alta. În această expresie autorul evidențiază gradul înalt de complexitate a intereselor sociale, inclusiv a celor naționale, care sunt abordate în conexiune cu politica externă a statului. Astfel, politica externă reprezintă activitatea statului în afacerile internaționale reglementând relațiile cu alți subiecți ai activității politice externe și materializând interesele naționale în contextul proceselor integraționiste: „Niciun proces integraționist nu poate fi realizat în afara și fără implicarea statelor, care, respectiv, dispun de un anumit interes pe care-l realizează prin intermediul politicii externe”.

În literatura politică moldovenească cu privire la problema interesului național se acordă o atenție deosebită cercetărilor lui A.Burian, care consideră că primul element important în determinarea interesului național îl constituie imperativul și necesitatea consolidării și autoconservării, iar prin asta ar trebui de înțeles în primul rând consolidarea independenței și suveranității unui stat. Aceste două elemente reprezintă baza determinării interesului național. Statele își asigură interesele prin toate mijloacele care îi stau la îndemână, începând cu cele politice, ideologice, economice, diplomatice și militare. Militare – în sensul de a amenința cu aplicarea forței, inclusiv de a declara război [1, p.189-194]. În acest context, interesul național vine să legitimizeze anumite măsuri mai drastice ale statelor pentru a asigura propria stabilitate. Deci, este ceva firesc ca atunci când un stat se simte amenințat să folosească forța armată [4].

Un aport considerabil la studierea interesului național al Republicii Moldova a adus și I.Pîntea prin lucrarea *Identificarea pericolelor existente și probabile pentru interesele naționale de bază ale Moldovei*, în care evidențiază că interesele naționale vitale și imediate ale Republicii Moldova sunt și consolidarea suveranității și independenței naționale, și asigurarea integrității teritoriale, și păstrarea stabilității orânduirii constituționale, și asigurarea păcii civile și a concordiei naționale, și consolidarea ordinii de drept, și încheierea procese-

sului de constituire a societății democratice, precum și neutralizarea motivelor și condițiilor care contribuie la apariția extremismului politic, separatismului etnic și a consecințelor lor – conflictelor sociale, interetnice, religioase și a terorismului [6].

În concluzie e de menționat că interesul național în limitele politicii mondiale este un fenomen politic, care cuprinde în sine un potențial conflictologic, bazat pe dihotomia de interese ale diferiților actori internaționali. În condițiile globalizării, intensificării proceselor migraționiste și sporirii schimbărilor calitative structural-demografice, în fața statelor apare o nouă problemă: necesitatea identificării și asigurării identității naționale. E cert de a înainta o presupunere că interesul național în condițiile actuale trebuie să fixeze necesitatea formării și consolidării valorilor universale ca factor spiritual de integrare a societății.

Bibliografie:

1. BURIAN, A. *Geopolitica lumii contemporane: curs de lecții*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2003. 456 p. ISBN: 9975-78-251-5
2. CEBOTARI, S. *Politica externă a Republicii Moldova în contextul proceselor integraționiste: interese și priorități* / Teză de doctor în științe politice. Chișinău, 2007. 170 p.
3. CIOBU, E. Promovarea interesului național – misiunea administrației publice: tradiții, realități, perspective. În: *Revista Administrarea Publică*, 2008, nr.2(58), aprilie-iunie, p.86-99. ISSN: 1813-8489
4. IRIMIA, I., ION, E., CHIRIAC, M.D. *Curs de doctrine politico-militare*. București: Universitatea Națională de Apărare, 2004. 146 p. [Accesat 27.02.2013], Disponibil: adlunap.ro/uvl/en/lib/read.php?id=141
5. MORGENTHAU, H.J. *Politica între națiuni. Lupta pentru putere și lupta pentru pace*. Iași: Polirom, 2007. 736 p. ISBN: 978-973-46-0548-4
6. PINTEA, Iu. Identificarea pericolelor existente și probabile pentru interesele naționale de bază ale Republicii Moldova. În: *Apărarea și securitatea națională a Moldovei: anul 2001*. În cadrul Proiectului internațional: Evaluarea strategică a securității și apărării naționale a Republicii Moldova. Chișinău: IPP, 2001. 66 p. [Accesat 27.02.2013], Disponibil: <http://www.ipp.md/lib.php?l=ro&idc=170&year=2001>
7. SACA, V. *Interese politice și relații politice. Dimensiuni tranzitorii*. Chișinău: USM, 2001. 472 p. ISBN: 978-9975-70-044-3
8. ARON, R. *Paix et Guerre entre les nations*. Paris: Calmann-Lévy, 1984. 794 p. ISBN: 2702113133
9. BEARD, Ch.A. The idea of national interest: an analytical study in American foreign policy. In: *The American Historical Review*, By The University of Chicago Press, 1934, vol.24, no. 4, p.758-761. ISSN: 0002-8762
10. BURCHILL, S. *The national interest in international relations theory*. Houndmills, England: Palgrave Macmillan, 2005. 240 p. ISBN-10: 1403949794; ISBN-13: 9781403949790
11. CARR, E.H. *Twenty Years Crisis, 1919-1939: an introduction to the study of international relations*. London: Macmillan, 1939. 256 p. ISBN: 0061311227. ISBN13: 9780061311222
12. CARR, E.H. *Nationalism and After*. New York: Macmillan, 1942. 80 p. [Accesat 18.03.2013], Disponibil: <https://ia700300.us.archive.org/17/items/NationalismAndAfter/>
13. CLINTON, W.D. *Two faces of national interest*. Copyright by Louisiana State University Press, 1994. 278 p. ISBN: 0807118419, 080711895 [Accesat 18.03.2013] Disponibil: http://books.google.md/books?id=Y1Bv-8p9qCQC&pg=PA92&lpg=PA92&dq=kenneth+w.+thompson+beyond+national+interest:+a+critical+evaluation+of+Reinhold+Niebuhr%27s+theory+of+international+politics&source=bl&ots=pq_vRHHVF&sig=ov3vBaJYOU1UP8IvX8O3A8BQ2-k&hl=en&sa=X&ei=0eebT_-JOqC4gT_kempDg&redir_esc=y#v=onepage&q=kenneth%20w.%20thompson%20beyond%20national%20interest%3A%20a%20critical%20evaluation%20of%20Reinhold%20Niebuhr%27s%20theory%20of%20international%20politics&f=false
14. DUROSELLE, J.B. *Tout empire perira. Une vision theorique des relations internationales*. Paris: Université de Paris, 1982. 357 p. ISBN 2859440364, 9782859440367
15. HUNTINGTON, S. The Erosion of American National Interests. In: *Foreign Affairs*, Published by: Council on Foreign Relations, 1997, vol.76, no.5, p.28-49. ISSN: 0015-7120
16. MORGENTHAU, H.J. *Politics among Nations*. 4th ed. N.Y., 1967.
17. *Reinhold Niebuhr's normative realism*. Instituto Portuguez Relações Internacionais. 16 p. [citat 18.03.2013], Disponibil: http://www.ipri.pt/eventos/pdf/Niebuhr_VR.pdf
18. ROCHESTER, J.M. The „National Interest” and contemporary world politics. In: *The review of politics*. Cambridge University Press, 1978, vol.40, no.1, p.77-96.
19. ROSENAU, J. National Interest. In: *International Encyclopedia of the Social Sciences*, 1972, vol.11. ISBN: 0028955102 9780028955100
20. WELDES, J. Constructing national interests. În: *European Journal of International Relations*, Kent State University, 1996, vol.2, no.3, p.275-318. [Accesat 18.03.2013] Disponibil: http://graduateinstitute.ch/webdav/site/political_science/users/jovana.carapic/public/Weldes_Constructing%20national%20interests.pdf

21. БЕЛЯЕВА, Е.С. *Процесс реализации национальных интересов России на постсоветском пространстве* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата политических наук. Нижний Новгород, 2007. 23 с.
22. ГАДЖИЕВ, К.С. *Концепция национального интереса. Введение в геополитику*: Учебник для студентов вузов, обучающихся по следующим специальностям и направлениям: „Политология”, „Международные отношения”, „Юриспруденция”, „История”, „Социология”. Москва: Логос, 1998. 415 с. [Accesat 10.02.2013], Disponibil: http://window.edu.ru/resource/201/42201/files/Geopolitika_chapter18.html
23. ГАДЖИЕВ, К.С. *Геополитические горизонты России (контуры нового миропорядка)*. Москва: Экономика, 2011, 480 с. ISBN 978-5-282-03101-0
24. ИЛЬИН, М.В. *Слова и смыслы: опыт описания ключевых политических понятий*. Москва: РОССПЭН. 1997, 432 с. ISBN 5-86004-075-X
25. МЕЖУЕВ, Б.В. Понятие «национальный интерес» в российской общественно-политической жизни. Политический дискурс. В: Журнал *ПОЛИС*, 1997, №1, с.5-31.
26. МУХАМЕТОВ, Р.С. Национальные интересы: сущность, трактовки и типология. В: *Философия политики и политология*, 2008, Выпуск 5, №57 [Accesat 10.02.2013], Disponibil:http://proceedings.usu.ru/?base=mag/0057%2804_05-2008%29&xsl=showArticle.xslt&id=a07&doc=../content.jsp.
27. МУХАМЕТОВ, Р.С. Национальные интересы России: официальная трактовка. В: *Научный общественно-политический журнал*, 2007, №2(4) [Accesat 10.02.2013] Disponibil:http://beztemy.usu.ru/?base=mag/0004%2802_2007%29&xsl=showArticle.xslt&id=a09&doc=../content.jsp.
28. ПОЗДЯКОВ, Э.А. *Философия политики*. Москва: 3-е издание, 2011. 396 с. Accesat 10.02.2013], Disponibil: <http://www.elgizpozdnyakov.ru/upload/iblock/0a4/0a4e79bf7025df52662446c4f594873b.pdf>
29. САВЕЛЬЕВА, М.А. Эволюция применения термина «интерес» в теории международных отношений. В: *Вестник МГИМО-Университета*, 2011, №1(16). [Accesat 10.02.2013], Disponibil:http://www.vestnik.mgimo.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=395
30. СИМОНОВ, А.В. *Особенности становления и трансформации национальных интересов Соединенных Штатов Америки* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата политических наук. Москва, 2009. 25 с.
31. УЛИТИН, Р. Соотношение понятий «национальный интерес» и «национальная безопасность» в трудах западных и отечественных исследователей. В: *Вестник Нижегородского государственного университета*. Нижний Новгород, 2003, №1, с.129-137. [Accesat 10.02.2013], Disponibil http://www.unn.ru/pages/issues/vestnik/9999-0200_West_MO_2003_1/16.pdf.
32. ЧМЫХАЛО, А. *Социальная безопасность: Учебное пособие*. Томск: Изд-во ТПУ, 2007. 168 с. [Accesat 10.02.2013], Disponibil http://window.edu.ru/resource/084/76084/files/Soz_bezopasnostj.pdf.

Prezentat la 10.04.2013